

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

АРТЕМЕНКО АННА ВІКТОРІВНА

УДК 339.92

**ЦІННІСНО-РАЦІОНАЛЬНІ МЕГАТРЕНДИ
ГЛОБАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ
В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ
(на прикладі пострадянських країн)**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і
міжнародні економічні відносини

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Задорожний Григорій Васильович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри міжнародної економіки та
світового господарства

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Куриляк Віталіна Євгенівна,
Тернопільський національний
економічний університет
Міністерства освіти і науки України,
в. о. завідувача кафедри міжнародних фінансів та
глобальної економіки імені С. І. Юрія

кандидат економічних наук, доцент
Ткаленко Світлана Іванівна,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри європейської інтеграції

Захист дисертації відбудеться 3 липня 2015 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майд. Свободи, 6, ауд. 234.

З дисертацією можна ознайомитися в Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майд. Свободи, 4.

Автореферат розісланий 2 червня 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

 Гончаренко Н. І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Постіндустріальна еволюція світового господарства підпорядковує своєму впливу розвиток національних економік пострадянських країн і зумовлює глибинну трансформацію засад їх попереднього розвитку. Реалізуючись шляхом глибоких соціально-економічних реформ, ці трансформації, з одного боку, є проявом рефлексії постсоціалістичного господарювання на процеси світогосподарського розвитку, а з іншого – вони зворотно впливають на зміст і глибину інтеграції у світовому господарстві. Глобальний характер і раніше невідома у світовій еволюції масштабна реінкарнація господарського ладу пострадянських країн на засадах приватної власності та ринкових економічних відносин зумовлюють надзвичайну актуальність цього явища в теоретико-методологічних і прикладних економічних дослідженнях. У рамках наукового осмислення цієї проблеми набуває особливого значення проблема реалізації ціннісно-раціональних мегатрендів глобального господарства у національних економіках пострадянських країн як основи їх інтеграції у світову економіку, що супроводжується розв'язанням закладених у них суперечностей і є найгострішою гео економічною проблемою сучасності.

З огляду на актуальність наукового осмислення названої проблеми її було обрано темою дисертації, завданням якої є дослідження дихотомії світових інтеграційних процесів і постсоціалістичних економічних трансформацій, результати прогнозування наслідків яких можна використати у процесі розробки та коригування ринкових реформ та інтеграційних стратегій України. Актуальність теми дисертаційної роботи також визначається її недостатнім дослідженням у науковій літературі і практичною потребою у розробці якісно нової економічної політики, спрямованої на досягнення високої ефективності національного господарства України, зміну змісту, динаміки та векторів її участі в регіональних і світових інтеграційних процесах.

В основу теоретичної концепції дисертаційної роботи покладено висновки наукових праць всесвітньо відомих зарубіжних дослідників У. Бека, Д. Белла, З. Бжезинського, І. Валлерстайна, Р. Гідденса, М. Кастельса, Дж. Нейсбіта, А. Ослунда, Дж. Стігліца, Д. Хелда та вітчизняних науковців Л. Л. Антонюк, С. І. Архієреєва, Я. Б. Базилюка, С. В. Беренди, В. Ф. Бесєдіна, О. Г. Білоруса, Є. М. Воробйова, А. С. Гальчинського, В. М. Гейця, В. В. Глуценка, А. П. Голікова, В. В. Гончаренка, Н. І. Гончаренко, М. В. Диха, Г. В. Довгалья, О. А. Довгаль, Я. А. Жаліла, Г. В. Задорожного, Н. А. Казакової, Г. М. Коломієць, І. В. Крючкової, В. Є. Куриляк, Д. Г. Лук'яненко, Н. П. Мешко, О. Й. Пасхавера, Ю. М. Пахомова, Л. І. Піддубної, А. М. Поручника, С. О. Радзієвської, В. Р. Сіденка, В. І. Сідорова, С. І. Ткаленко, А. С. Філіпенка, С. А. Циганова, О. А. Швиданенка, В. І. Чужикова, С. О. Якубовського та інших, які досліджують зміст сучасного економічного глобалізму та інтеграції економіки України в економічні союзи та світогосподарські процеси.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою науково-дослідних держбюджетних тем кафедри міжнародної економіки «Сучасні процеси глобалізації: рушійні сили, мегатренди, суперечності» (номер державної реєстрації 0113U006220) Вищого навчального

закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» і кафедри економічної теорії та прикладної економіки цього ж університету – «Державні механізми формування і забезпечення національної економічної безпеки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0111U000626). У межах виконання цих тем досліджено реалізацію в національних економіках пострадянських країн ціннісно-раціональних засад глобалізаційних господарських мегатрендів як основи їх інтеграції у світове господарство (0113U006220); обґрунтовано висновки, що досягнення високої економічної ефективності національної економіки та її партнерського статусу в світовому господарстві є найважливішою складовою національної економічної безпеки в умовах динамічних змін гео економічної карти світу (0111U000626).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретичних засад дослідження змісту реалізації мегатрендів глобального господарства в інтеграційних процесах (на прикладі пострадянських країн) та обґрунтування висновків і рекомендацій щодо впровадження їх ціннісно-раціональних засад у реформування економіки України як основи її інтеграції в глобальну економіку.

У дисертаційній роботі поставлено такі **завдання**:

- здійснити теоретико-методологічне дослідження наукових концепцій сучасного розвитку світового господарства та обґрунтувати, що його ціннісно-раціональні мегатренди визначають сутність трансформаційних перетворень у економіках пострадянських країн і їх інтеграції у глобальну світо-економіку;

- обґрунтувати глобалізаційну, економічну та соціокультурну детермінованість економічних трансформацій у пострадянських країнах та зумовленість їх розвитку в контексті світогосподарських процесів;

- виявити закономірності та особливості реалізації у національних господарських системах пострадянських країн становлення приватновласницьких економічних відносин як головної засади-тенденції їх ефективного розвитку та інтеграції у світове господарство;

- дослідити процеси реформування організаційних засад розвитку національних економік пострадянських країн, їх обумовленість утвердженням приватної власності та світовою практикою організації господарства;

- вивчити процеси переходу від державного патерналізму до становлення економічної етики і соціального партнерства та їх вплив на зростання ефективності пострадянських економік і їх інтеграцію у світове господарство;

- проаналізувати вплив глобальної інформаційної революції на становлення у пострадянських країнах знаннєємого господарства, обґрунтувати значення інноваційної стратегії постсоціалістичного розвитку для його інтеграції у світову економіку на партнерських засадах;

- дослідити постсоціалістичну специфіку національної економіки України в системі світового господарства під час переходу до ціннісної конкурентоспроможності та сучасну трансформацію її гео економічної стратегії і регіонально-інтеграційних пріоритетів;

- запропонувати методику обґрунтування економічної доцільності приватизації та розрахунку зростання продуктивності праці і ВВП національної економіки України внаслідок прогнозованого упровадження ціннісних засад

соціалізованих економічних відносин.

Об'єктом дослідження є ціннісно-раціональні мегатренди світового господарства та інтеграційні процеси в національних економіках пострадянських країн.

Предметом дослідження є інтеграція національних економік пострадянських країн у світогосподарські процеси внаслідок реалізації ціннісно-раціональних мегатрендів світового господарства у постсоціалістичних трансформаційних перетвореннях.

Методи дослідження. Для реалізації мети і завдань дослідження використовувались різноманітні методи економічних досліджень: порівняльно-типологічний метод застосований для аналізу спільних і відмінних передумов трансформації господарств пострадянських країн; історико-генетичний – для аналізу історичних передумов генезису постсоціалістичного господарювання у контексті глобальної цивілізації; компаративний – для порівняльного оцінювання сучасних теоретичних концепцій постсоціалістичних і глобальних постіндустріальних трансформацій; структурно-функціональний – для виокремлення та порівняння структур соціалістичного, трансформаційного та глобального господарства; системний – для визначення та дослідження систем світового, постсоціалістичного та національного господарства; метод інституційного аналізу – для оцінки нормативних документів і діяльності органів влади; синтезу – для узагальнення емпіричних матеріалів; наукової абстракції як основи для побудови ідеального змісту інтеграції постсоціалістичного та постіндустріального господарювання на ціннісних засадах розвитку.

Інформаційною базою дослідження є конституції, кодекси та закони України, пострадянських та інших країн; аналітичні матеріали Верховної Ради і Кабінету Міністрів України; офіційні видання міжнародних і вітчизняних статистичних служб, наукові висновки та матеріали Національного інституту стратегічних досліджень, Інституту економіки та прогнозування НАН України, Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, недержавного Українського центру економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, опубліковані та оприлюднені на сайтах мережі Інтернет наукові монографії та статті вітчизняних і зарубіжних учених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні авторської концепції розкриття ціннісно-раціональних мегатрендів світового господарства та процесу їх реалізації в національних економіках пострадянських країн як відповідей на сучасні глобальні виклики, а також у розробці наукових рекомендацій щодо реалізації цих мегатрендів для реформування економіки України та її інтеграції в світогосподарські процеси.

Конкретні наукові результати, що розкривають особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми і характеризують наукову новизну роботи, полягають у наступному:

вперше:

– проведено комплексне дослідження змісту та еволюції ціннісно-раціональних мегатрендів світового господарства у форматі постнекласичної

економічної науки, що проявляється в переході від домінування раціональних до провідної ролі ціннісних засад економічної діяльності в світовому постіндустріальному та постсоціалістичному господарстві та прискорення на цій основі глобалізаційних і інтеграційних господарських процесів;

– обґрунтовано постнекласичне положення про специфіку інтеграції національних економік пострадянських країн у світове господарство через реалізацію ціннісно-раціональних глобальних мегатрендів господарської діяльності шляхом набуття ними ознак ціннісної конкурентоспроможності через органічне поєднання новітніх знанневих і техніко-технологічних досягнень із духовними, етико-моральними, гуманістичними та формалізованими соціокультурними засадами господарської діяльності;

удосконалено:

– обґрунтування «поступовості» та «шокових» методів постсоціалістичної лібералізації економіки та приватизації державної власності, що дозволяє визначити зміст сучасної стратегії приватизаційних процесів в Україні;

– висновки про необхідність здійснення програм демократичної соціалізації приватної власності, що дозволить побудувати конституційно проголошене в Україні соціальне суспільство та досягти високої ефективності національної економіки і її відповідності домінуючим принципам економічних відносин в країнах-членах Європейського Союзу (ЄС);

набули подальшого розвитку:

– системне виявлення специфіки процесів приватизації державної власності в пострадянських республіках, за результатами якого обґрунтовано значення переходу до приватновласницьких економічних відносин для господарської ефективності національних економік та їх інтеграції у світове господарство від темпів і методів їх проведення;

– змістове уточнення категорійного апарату дослідження еволюції світового господарства, а саме термінів: «мегатренд глобального господарства», що досягнуто шляхом порівняння змісту мегатрендів постіндустріального розвитку США, постсоціалістичних економічних трансформацій у Китаї та пострадянських країнах; «ціннісна конкурентоспроможність», що визначається як поєднання раціональних засад економіки із соціально-культурними, етико-моральними та духовними цінностями цілісної життєдіяльності людини; «соціалізація (демократизація) економічних відносин», що характеризується у світовому постіндустріальному господарстві зростаючою участю працівників у володінні власністю і державними програмами підтримки участі працівників в управлінні та розподілі прибутків компаній.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використовувати положення і висновки дисертації в процесі наукового осмислення та розробки національної стратегії інноваційного розвитку, визначення та становлення ціннісної конкурентоспроможності національного господарства, обґрунтування державних програм демократичної соціалізації економічних відносин, становлення економічної етики та соціального партнерства як складових досягнення високої економічної ефективності господарської діяльності в Україні та її інтеграції у світогосподарські процеси.

Основні положення та результати дослідження використовувались Полтавською обласною радою при розробці Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 р., Плану заходів з її реалізації на період 2015–2017 рр., та підготовці аналітичних документів з питань обґрунтування європейського вектора інтеграції регіону та вдосконалення соціального партнерства (довідка № 01-29/264 від 26.03.2015 р.). Практичне використання та значення висновків і рекомендацій дисертації при вирішенні питань участі суб'єктів господарювання в міжнародних інтеграційних процесах, удосконаленні економічних відносин власності, посиленні ефективності використання людського капіталу працівників та комп'ютеризації планування господарської діяльності засвідчено довідками Державного підприємства «Полтавське управління геофізичних робіт» Мінпаливенерго України (№ 02-3/48 від 3.03.2015 р.), Газопромислового управління «Полтавагазвидобування» Публічного акціонерного товариства «Укргазвидобування» (№ 1-1409 від 5.03.2015 р.), Східноукраїнської геофізичної розвідувальної експедиції Державної служби геології та надр України (№ 164 від 17.03.2015 р.), ПрАТ «Пласт» (№ 179-д від 11.03.2015 р.) і ТОВ «Бурова компанія Укрбурсервіс» (№ 22611 від 3.03.2015 р.). Матеріали та висновки дисертації використовуються в навчальному процесі Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» в процесі викладання навчальних дисциплін «Глобальна економіка», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна економіка», «Зовнішньоекономічна діяльність України», «Економіка зарубіжних країн», «Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства», а також для розробки освітньо-кваліфікаційних характеристик і програм підготовки фахівців із вищою освітою за спеціальністю «Міжнародна економіка» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр (6.03050301) і магістр (8.03050301) (довідка № 05-30/174 від 18.03. 2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною закінченою науковою працею автора. Сформульовані та оприлюднені в дисертації наукові висновки, пропозиції та рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження та висунуті у ньому наукові положення і практичні рекомендації автор доповідав на 10 міжнародних наукових, науково-практичних конференціях і симпозіумах: Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансова безпека та економічне зростання: домогосподарство, підприємство, регіон, держава» (2011 р., м. Полтава); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародний кооперативний рух: генезис та тенденції сучасного розвитку» (2012 р., м. Полтава); Міжнародній науково-практичній конференції «Глобальні процеси: економічний, соціальний та екологічний виміри» (2012 р., м. Сімферополь – Ялта); Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформація національних, регіональних та глобальних моделей розвитку» (2012 р., м. Сімферополь – Ялта); V Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації» (2013 р., м. Полтава); Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформація національних моделей економічного розвитку в умовах глобалізації» (2013 р., м. Київ);

Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Національна економіка в умовах глобалізації: тенденції, проблеми та перспективи» (2013 р., м. Полтава); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія розвитку світової економіки в умовах глобалізації» (2013 р., м. Черкаси); III Міжнародному науково-практичному симпозиумі «Університетська економічна освіта в умовах становлення суспільства (не)знання» (2014 р., м. Харків); Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Конкурентні стратегії національного виробника на зовнішніх ринках» (2014 р., м. Харків).

Публікації результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження викладено у 22 наукових працях (18,34 д. а.), з них 3 у колективних монографіях (2,47 д. а.); 10 – у фахових виданнях і збірниках наукових праць України (14,28 д. а.); та 9 – в інших виданнях (1,59 д. а.).

Обсяг і структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 416 найменувань на 49 сторінках, 4 додатків на 12 сторінках. Повний обсяг роботи становить 242 сторінки, із них 180 сторінок основного тексту, що містить 10 таблиць на 13 сторінках, 4 рисунки на 3 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи та інформаційну базу дослідження, сформульовано наукову новизну, надано інформацію про наукову апробацію та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «**Теоретичні основи дослідження ціннісно-раціональних мегатрендів глобального господарства**» на основі принципів постнекласичної методології досліджено праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених осмисленню сучасних глобальних, інтеграційних та постсоціалістичних господарських процесів. У ході дослідження систематизовано теоретичні погляди та методи наукового аналізу світового господарства, які покладено в основу методологічної концепції дисертації з виокремленням її найважливішої складової – поняття «ціннісно-раціональний мегатренд глобального (світового) господарства».

Зроблено висновок, що застосування принципів постнекласичної методології та узагальненого наукового поняття «ціннісно-раціональний мегатренд глобального (світового) господарства» дозволяє перейти від традиційного дослідження глобальних і постсоціалістичних економічних та інтеграційних трансформацій як «тенденцій» і «закономірностей», зумовлених раціональними засадами господарювання, до їх вивчення як проявів ціннісних засад господарської діяльності, зумовлених духовними, моральними та формалізованими соціокультурними якостями учасників економічної діяльності. Обґрунтовано, що поверхнева логіка такого переходу зумовлена необхідністю подальшого розвитку категоріального апарату економічної науки, насамперед при осмисленні занадто складних і різномірних процесів та змін у глобальному господарстві, які й зумовлюють потребу в застосуванні більш ємного та міждисциплінарного терміну «мегатренд». Доведено, що глибинна

логіка такого підходу зумовлюється потребою дослідження світових і локальних економічних та інтеграційних процесів на основі цілеусвідомленої та ціннісно-змістовної господарської діяльності, яка визначається європейськими та світовими цінностями соціальної економіки.

У ході дослідження обґрунтовано, що найважливішими з мегатрендів, які поєднують ціннісні та раціональні засади світового господарства, є ті, в яких зосереджені його традиційні основи – приватна власність, економічна свобода, ринкова конкуренція, соціальна справедливість, інноваційний розвиток, міжнародна інтеграція. В умовах постіндустріальної еволюції ці мегатренди доповнюються та заперечуються новітніми тенденціями розвитку, які поступово набувають ознак новітніх мегатрендів світового господарства – демократичною соціалізацією приватної власності, підпорядкуванням економічної свободи суспільним інтересам, поєднанням конкуренції з плановим регулюванням господарства, переходом до економіки знань, економічної етики, соціального партнерства, сталого розвитку і становленням елементів партисипативних виробничих відносин.

Обґрунтовано, що здійснення трансформаційних реформ за ліберальним сценарієм та їх незавершеність у більшості пострадянських країн не дозволяє досягти їм бажаних соціально-економічних результатів та інтегруватися у світове господарство на партнерських засадах. Натомість запропоновані нові, постнекласичні методологічні підходи до розв'язання проблем трансформації пострадянської соціально-економічної системи як самої по собі, так і в контексті змін у світовому господарстві. Така методологія, з одного боку, пов'язана з людиномірним осмисленням економічних процесів в умовах актуалізації глобальної проблеми виживання людства, а з іншого боку, вона дозволяє враховувати той факт, що в економіці значно зростає роль і значення позаекономічних, насамперед соціокультурних та духовно-моральнісних чинників. Аргументовано, що глибинна логіка подальшого дослідження глобальних інтеграційних процесів і економічних трансформацій у пострадянських країнах зумовлюється необхідністю творчого розвитку методологічних засад наукового осягнення сучасного світового господарства, потребою їх постнекласичного людиномірного осмислення в рамках глобалістики як особливої галузі сучасної науки, яка базується на взаємозалежності, взаємопроникненні та взаємозумовленості всіх явищ, процесів і відносин у світовій економічній системі.

Загальний висновок з дослідження цього розділу полягає в тому, що реалізація ціннісно-раціональних мегатрендів світового господарства у пострадянських національних економіках є об'єктивно зумовленим глобалізаційним процесом, у ході якого реалізуються внутрішні передумови розвитку національних економік пострадянських країн на засадах світового господарювання і їх інтеграції у світогосподарські процеси та відтворюється цілісність світової економіки як основи сучасного глобалізованого світу.

У другому розділі «**Вплив ціннісно-раціональних мегатрендів світового господарства на системотворчі економічні трансформації пострадянських країн як умова їх участі в інтеграційних процесах**» досліджено реалізацію

глобалізаційних мегатрендів приватна власність, ринкова конкуренція, економічна етика і соціальне партнерство в пострадянських національних економіках та обґрунтовано, що перехід до розвитку на ціннісних і раціональних засадах розвитку передових країн є основою і метою їх інтеграції у світове господарство.

Доведено, що приватизація державної власності у пострадянських країнах здійснюється на основі глобальних закономірностей, державні особливості реалізації яких проявляються в різних темпах і методах її проведення, неоднаковій участі в ній іноземного капіталу та різних ступенях легітимності приватизаційних процесів у кожній із цих країн. Аналіз цих процесів супроводжується висновком, що їх результати є основою всієї сукупності постсоціалістичних економічних, соціальних і політичних трансформацій, а також визнанням ринкового характеру пострадянських національних економік і можливості їх інтеграції у світове господарство. Підтверджено, що в період радикальних суспільних змін як, наприклад, під час «неоконсервативної революції» в країнах Заходу у 80-х рр. та постсоціалістичних трансформацій 90-х рр. ХХ ст., перестає спрацьовувати принцип раціональної доцільності і рішення про приватизацію державної власності суб'єктів господарювання приймаються без достатніх економічних обґрунтувань.

У зв'язку з незавершеністю приватизації державної власності та потребою підпорядкування її результатів завданням ефективного господарського розвитку, запропонована економіко-математична логіка прийняття рішень щодо доцільності її проведення. Вона полягає в тому, що приватизація об'єкта державної власності вважається доцільною (ПД), якщо його рентабельність ($P_{ДП}$) є однаковою або меншою від рентабельності аналогічних приватних підприємств ($P_{ПП}$), та якщо державні інвестиції ($I_{Д}$) в цей об'єкт дорівнюють або перевищують надходження від нього податків ($ПН_{ДП}$). Отже, ПД за умови, коли: ($P_{ДП} \leq P_{ПП}$), якщо ($I_{Д} \geq ПН_{ДП}$). Також приватизація доцільна (ПД), якщо податкові надходження аналогічних приватних підприємств ($ПН_{ПП}$) перевищують або дорівнюють податковим надходженням від державного підприємства ($ПН_{ДП}$), яке приватизується ($ПН_{ПП} \geq ПН_{ДП}$).

На основі порівняння наслідків приватизації у пострадянських країнах зі змістом економічних відносин власності в розвинутих країнах світу зроблено висновок, що досягнення національними економіками пострадянських країн структури форм власності, властивої для країн з ринковою економікою, є важливим, але не завершальним кроком у становленні приватновласницьких виробничих відносин, у тому числі і як основи їх інтеграції у світове господарство. На основі дослідження впливу приватизації на динаміку валового внутрішнього продукту (ВВП) в Україні (рис. 1) та висновків теореми Сепінгтона-Стігліца щодо ефективності форм власності у світовому господарстві в цілому, доведено, що сама по собі зміна державної форми власності на приватну не має наслідком зростання результативності господарювання, яка залежить не від структури форм власності в економіці, а

від наявності сприятливих умов для діяльності суб'єктів господарювання.

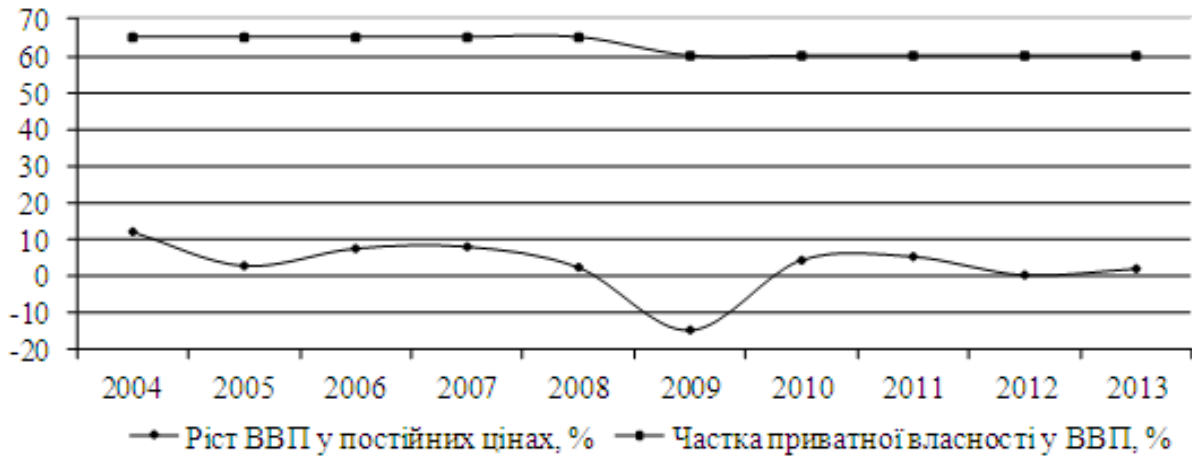

Рис. 1. Динаміка ВВП та частки в його виробництві приватного сектору економіки України (2004–2013 рр.)

У ході дослідження встановлено, що найважливіші причини низької ефективності пострадянського господарства, заснованого на економічних відносинах індустріального капіталізму, полягають у відсутності умов для чесної конкуренції суб'єктів господарювання та недосконалості економічних відносин, які не стимулюють зацікавленість працівників у результатах виробництва. З цього слідує висновок, що подолання рентно-олігархічної системи господарства і удосконалення приватновласницьких відносин шляхом їх демократичної соціалізації та досягнення ідентичності з відносинами власності в країнах з соціальною економікою є найбільш актуальними завданнями сучасного розвитку більшості пострадянських країн, виконання яких створює сприятливі умови для їх інтеграції у світове господарство.

Перехід до розвитку на засадах мегатренду приватна власність зумовив трансформацію планових основ пострадянського господарства на принципах світогосподарського мегатренду ринкова конкуренція. Проведене дослідження засвідчує наявність двох систем постсоціалістичної організації господарства: перша засновується на ринковій конкуренції, економічному та директивному регулюванні господарства державою у межах наявних у неї ресурсів; друга – на державному регулюванні основних галузей господарства та наявності конкуренції в малому бізнесі. При цьому кожна з цих систем може бути успішною про що свідчить досвід ринкових економік східноєвропейських країн і планового господарювання в Білорусі та Китаї. У результаті порівняльного аналізу обґрунтовано висновок, що ринкова конкуренція, яка обмежується соціальними зобов'язаннями бізнесу, бюджетним і фіскальним регулюванням економіки з боку держави, є домінуючою системою організації економіки у світовому господарстві та більш ціннісно значимою як для вирішення внутрішніх завдань соціально-економічного розвитку, так і для досягнення інтеграційних цілей. Аргументовано, що особливість сучасної реалізації мегатренду ринкова конкуренція в цих країнах визначається переходом до інноваційного розвитку та завданнями подолання зростаючого відставання від

передових економік світу, що потребує здійснення ними стратегічних господарських проектів, виконання яких вимагає співробітництва держави і приватного бізнесу в рамках господарських планів, що визначені і забезпечуються державними ресурсами.

Зважаючи на сучасні можливості комп'ютерної техніки та інформаційних мереж в галузі збору, обробки та використання економічної інформації, що використовується для моделювання прогнозних сценаріїв розвитку світового господарства, індикативному плануванні національних економік і планового ведення бізнесу компаній зроблено висновок про необхідність перегляду теорії Ф. Хайєка про «розсіяне знання» та обґрунтовується доцільність створення національних, галузевих, місцевих та суб'єктних «плануючих центрів» у пострадянських країнах з повноваженнями, які визначаються господарськими планами та ресурсами держави, регіонів і суб'єктів господарювання. Їх діяльність дозволить поєднати ціннісні надбання планової і ринкової систем організації господарства і сприятиме зростанню його ефективності та інтеграції у світогосподарські процеси на партнерських засадах. Можливість практичної реалізації цього висновку, в тому числі, аргументується запропонованою комп'ютерною програмою планування фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

На прикладі України доведена потреба відмовитись від неефективної системи державного патерналізму та становлення в пострадянських країнах економічної етики і соціального партнерства, властивих соціально-економічним відносинам у ринкових економіках передових країн. Встановлено, що за виключенням пострадянських республік Балтії, інституційні реформи, спрямовані на становлення ринкової економічної етики, в інших країнах відбуваються досить повільно та характеризуються низькими соціальними стандартами. У ході дослідження виявлено, що на становлення ринкової економічної етики особливо негативно впливає рентно-олігархічний характер національної економіки України, який унеможлиблює розвиток справедливої конкуренції як механізму досягнення найвищої економічної ефективності господарства, а відтак і соціальних стандартів. Вирішальну роль у зростанні цих стандартів відіграє баланс між максимізацією прибутку суб'єктів господарювання та задоволенням соціальних потреб працівників і суспільства загалом. Аргументовано, що вирішення цього завдання можливе лише на основі реалізації науково обґрунтованої соціальної політики держави та ліквідації умов «паразитичного» використання результатів господарювання.

Дослідження становлення в Україні ринкової системи економічної етики супроводжується висновком, що високі соціальні стандарти життя населення є однією з найважливіших умов її вступу до ЄС, адже країни з низькими доходами на душу населення не можуть отримати економічні та соціальні преференції в цьому об'єднанні, оскільки зумовлена бідністю масова міграція українських громадян становить загрозу споживчому ринку та ринку праці цього союзу.

У сучасних соціально-економічних відносинах провідних країн світового господарства важливу роль відіграє ціннісно-раціональний мегатренд соціальне

партнерство, реалізація якого полягає в трансформації антагоністичних відносини підприємців і працівників у взаємовигідне співробітництво. Аргументовано, що в Україні воно спрямовується на протидію неетичності соціальної політики та умов господарювання з боку підприємців і держави, а також на протистояння перевантаженості цієї політики і господарства надмірними соціальними вимогами працівників. Суб'єктам господарювання та урядам пострадянських республік рекомендовано запозичувати досвід розвинутих країн, насамперед США, у галузі соціального партнерства, який свідчить, що воно поширюється не тільки на виробництво, а й на добровільне рівноправне об'єднання зусиль і ресурсів усіх зацікавлених суб'єктів національного розвитку заради ефективного досягнення суспільних цілей. Такий механізм національного відродження є соціально ефективним оскільки сприяє розв'язанню найбільш гострих соціально-економічних проблем завдяки розширенню сфери соціального діалогу та продуктивної взаємодії. Доведено, що соціальне партнерство у виробничому та суспільному аспектах відповідає вимогам до нього у передових економіках і є однією із передумов інтеграції національної економіки України в ЄС, а його ціннісні засади відповідають економічній і соціальній ментальності переважної більшості українських громадян. Незалежно від досягнутого ступеня інтеграції в ЄС, Україні важливо запозичити європейський і американський досвід і більш ефективно організувати соціальний діалог і партнерство учасників господарювання на його основі, що сприятиме досягненню високої ефективності та успішній інтеграції країни у світогосподарські процеси.

У третьому розділі **«Специфіка інтеграційної трансформації України у світове господарство у руслі глобальних ціннісно-раціональних мегатрендів»** розкрито особливості інтеграції економіки України у світове господарство через реалізацію глобальних мегатрендів інноваційний розвиток і ціннісна конкурентоспроможність. За результатами дослідження запропоновано рекомендації щодо успішної реалізації **«Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»**, здійснено обґрунтування можливості розвитку господарства України на засадах ціннісної конкурентоспроможності як основи її інтеграції у світове господарство на партнерських засадах і розраховано вплив ціннісних засад господарювання на зростання продуктивності праці та ВВП.

Висновки з дослідження реалізації глобального мегатренду інноваційний розвиток побудовані на тому, що виробництво в Україні засновується на технологіях третього і четвертого технологічного укладів, тоді як у передових економіках світового господарства близько половини продукції належать до п'ятого та шостого. З огляду на це подолання науково-технологічної відсталості є не тільки економічною проблемою, а й проблемою національної безпеки і збереження державності. У ході дослідження аргументовано необхідність удосконалення та виконання **«Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»** і завдань, які впливають із Загальнодержавної комплексної програми розвитку високих наукоємних технологій. Доведено, що українська держава повинна створити умови для

успішної реалізації стратегії інноваційного розвитку наявними у неї засобами бюджетного і фіскального впливу, надати пільгові кредити й експортні ліцензії виробникам високотехнологічної продукції, а також розробити власні галузеві інноваційні програми розвитку провідних галузях економіки. Її завдання полягає в залученні до виконання цих програм приватного та державного секторів економіки та організації забезпечення їх фінансовими, матеріально-технічними та інформаційними ресурсами на комерційних засадах. З метою успішного виконання цього завдання, рекомендовано створити сприятливі умови для зацікавленої участі в реалізації інноваційної стратегії як представників бізнесу, так і працівників. Якщо підприємців можна зацікавити, надавши ресурси, пільгові кредити та запровадивши пільгове оподаткування, зважаючи на ризики, що супроводжують інноваційну діяльність, то працівників можна зацікавити творчим господарюванням шляхом демократичної соціалізації економічних відносин і забезпечення сприятливих умов для зростання їх матеріального добробуту, інтелектуальної і професійної соціалізації.

За результатами дослідження зроблено висновки, що досягнення швидкого зростання інноваційної складової у ВВП і зовнішній торгівлі можливе завдяки планомірній діяльності уряду, спрямованій на захист прав інтелектуальної власності, запозиченню кращих моделей управління наукою і технологіями, що застосовуються в західних країнах, реформі системи вищої освіти і трансформації університетів у науково-освітні дослідницькі центри, ефективному використанню потенціалу великих державних підприємств як головних агентів інноваційного розвитку, переоцінці провідної ролі прямих зарубіжних інвестицій. Реалізація цих напрямів науково-технологічного розвитку дозволить переорієнтувати національну інноваційну стратегію з екзогенно-ендогенного на переважно ендогенний розвиток.

Інтеграція господарства України у світову економіку здійснюється здебільшого завдяки інтенсивному експорту сировини, міграції дешевої кваліфікованої робочої сили та імпорту інноваційної продукції. Її графічне відображення за рейтингом глобальної конкурентоспроможності (рис. 2) свідчить про те, що навіть за максимально можливого вивезення на зовнішні ринки сировинних і продовольчих ресурсів країна займає 72–89 місця в цьому рейтингу, що зумовлює надзвичайну актуальність питання про інноваційний розвиток і досягнення господарством ціннісної конкурентоспроможності. У ході аналізу національної економіки обґрунтовано висновок про необхідність заснування господарської діяльності на таких ціннісних засадах, як духовність, релігійність, ментальність, гуманізм, формалізовані соціокультурні цінності (освіта, культура), які свого часу (наприклад, протестантська, сінтоїстська та конфуціанська етики) стали ціннісними джерелами європейського капіталізму, японського та китайського економічного «дива».

Проведене дослідження свідчить, що в Україні наявні духовні та соціокультурні передумови становлення ціннісної конкурентоспроможності національної економіки, до яких слід зарахувати традиційні риси ринкової ментальності населення, визнання ним легітимності трудової власності, прагматичне і творче ставлення до праці, високий рівень релігійності громадян.

Проте ці якості, а особливо ті, що зумовлюються демократичною соціалізацією економічних відносин власності, не реалізуються задля становлення ціннісної конкурентоспроможності економіки, хоча їх впровадження супроводжувалося б значною економічною ефективністю.

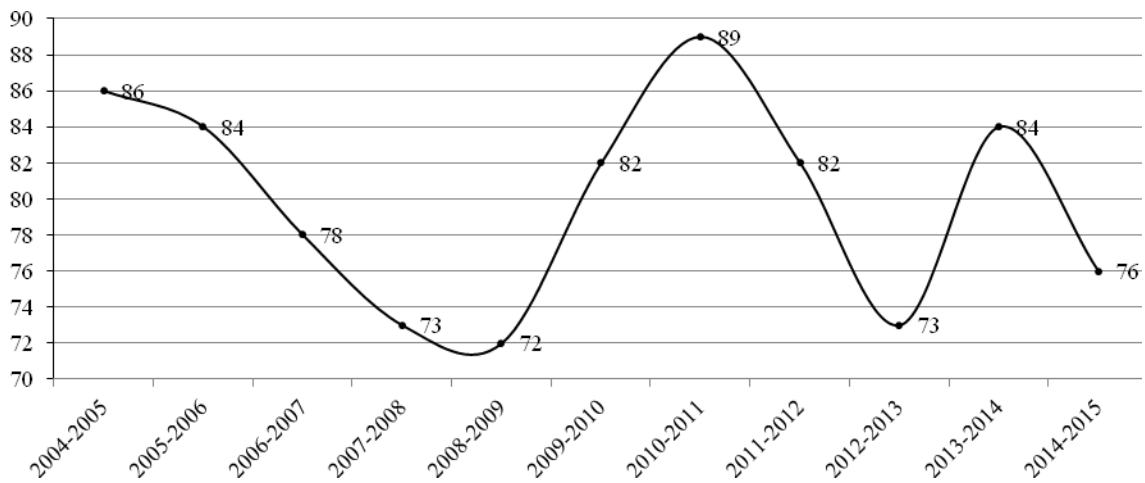

Рис. 2. Місце України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності упродовж 2004–2015 рр. за версією Світового економічного форуму

Цей висновок підтверджується розрахунками впливу соціалізованих економічних відносин власності на продуктивність праці та обсяг ВВП, які, за умови його дії, значно зростають, а формула ВВП набуває такого вигляду:

$$ВВП = C_{оп} \times (П_{п} + Д_{шт}), \quad (1),$$

де *ВВП* – валовий внутрішній продукт; *C_{оп}* – середньооблікова чисельність працівників національного господарства; *П_п* – продуктивність праці одного працівника (виражена в гривнях); *Д_{шт}* – додаткове зростання продуктивності праці внаслідок впливу соціалізованих економічних факторів. Якщо взяти до уваги, що у компаніях, заснованих на власності працівників, темпи зростання продуктивності праці у два рази вищі ніж у приватних, за умови повсюдного впровадження соціалізованих економічних відносин, ми отримали б зростання продуктивності праці та обсягу ВВП національної економіки України протягом 2005–2013 рр., показники якого відображено в табл. 1.

Дослідження специфіки сучасного розвитку господарства України свідчить, що економічні трансформації, головним змістом яких став перехід до господарювання на засадах приватної власності та конкуренції, через незавершеність головних реформ і їх спрямування на користь обмеженого сегмента соціальної структури суспільства, призводять до скорочення обсягів виробництва та деградації його техніко-технологічної бази, інтеграції у світове господарство у якості його сировинного додатка. Вирішення цих проблем, доведено в дисертації, можливе завдяки реалізації стратегій інноваційного розвитку та ціннісної конкурентоспроможності національного господарства, виконання яких дозволить подолати зростаюче відставання від передових країн світу, наблизитися та ввійти до глобалізаційного центру інноваційних економік та інтегруватися у світову економіку на партнерських засадах.

Розрахунок зростання обсягу ВВП і продуктивності праці з урахуванням впливу на результативність праці соціалізованих економічних відносин

Рік	Валовий внутрішній продукт			Продуктивність праці одного зайнятого			Зайняте населення, у віці 15–70 років, тис. осіб
	фактичний, у постійних цінах, млн грн	індекс фізичного обсягу до попереднього року, %	прогнозований, у постійних цінах, млн грн	у постійних цінах, грн.	індекс фізичного обсягу у цінах попереднього року, %	прогнозований індекс фізичного обсягу у цінах попереднього року, %	
2005	457325	103,1	462740	22114	101,2	102,4	20680
2006	565018	107,6	602477	27256	107,1	114,2	20730
2007	751106	108,2	802195	35929	107,3	114,6	20905
2008	990819	102,2	1009297	47245	101,9	103,8	20972
2009	947042	84,9	979258	46902	88,2	91,2	20192
2010	1120585	104,1	1161612	55294	103,8	107,6	20266
2011	1349178	105,4	1414637	66383	105,1	110,2	20324
2012	1459096	100,2	1459096	71686	100,0	100,0	20354
2013	1505485	100,0	1507754	73784	99,7	99,85	20404

Розраховано автором.

ВИСНОВКИ

Нові наукові результати дослідження дозволили вирішити актуальне наукове завдання виявлення змісту реалізації ціннісно-раціональних мегатрендів глобального господарства в інтеграційних процесах (на прикладі пострадянських країн) та обґрунтувати висновки і рекомендації щодо впровадження у реформування господарства України засад інноваційного розвитку на основі ціннісної конкурентоспроможності та інтеграції у глобальну економіку. Це дозволило дійти наступних загальних висновків.

1. Дослідження змісту ціннісно-раціональних мегатрендів світового господарства як основи інтеграційних процесів у національних економіках пострадянських країн може бути здійснено лише на основі принципів постнекласичної методології, застосування яких дозволяє поширити науковий пошук не тільки на економічні, а й соціокультурні засади господарювання, а саме господарство розглядати і як систему, що розвивається на основі об'єктивно діючих економічних законів, і як сферу економічної, духовної та соціокультурної самореалізації людини.

2. Інтеграція пострадянських національних економік у регіональні економічні союзи та світове господарство зумовлюється дією об'єктивних закономірностей розвитку господарської сфери та потребою набуття ними глобальної ідентичності. Рефлексія пострадянських економік на глобалізаційні виклики полягає у тому, щоб пом'якшити їх негативні наслідки завдяки членству в регіональних економічних союзах і подолати техніко-технологічну, економічну та соціокультурну відсталість як основу їх інтеграції у світове господарство на партнерських засадах.

Досягнення ідентичності змісту ціннісно-раціональних мегатрендів світового господарства та інтеграція у регіональні союзи і глобальні економічні процеси

пострадянських економік є практично досяжними завданнями завдяки наявності в них для цих цілей матеріально-технічних і соціокультурних передумов.

3. Найважливішою умовою інтеграції пострадянських економік у світове господарство є проведення становлення приватновласницьких економічних відносин. У сучасних умовах, коли приватизація державної власності в більшості пострадянських країн переважно завершена, найважливішими завданнями є удосконалення економічних відносин приватної власності шляхом їх демократичної соціалізації та перетворення на справжню основу економічної демократії, ефективного господарювання та інтеграції у світове господарство.

4. Становлення приватновласницьких відносин зумовлює перехід від організаційних засад планової економіки до організації ринкового господарства на принципах економічної свободи та конкуренції суб'єктів господарювання. Зміст цього переходу в пострадянських національних економіках полягає у поєднанні ціннісних засад ринкової організації господарства і планового розвитку шляхом використання конкуренції як необхідної умови економічної свободи та ініціативи і державного регулювання економіки – як засобу прояву суспільних інтересів.

5. Важливими сферами глобалізаційного впливу на національні економіки пострадянських країн є економічна етика та соціальне партнерство. Їх зміст полягає в тому, що прагнення працівників до високих соціальних стандартів повинні врівноважуватися раціональними можливостями господарства щодо їх задоволення, а підприємців щодо отримання максимального прибутку – суспільними потребами. У зв'язку з тим, що пострадянським країнам, які намагаються інтегруватися до ЄС, висуваються вимоги до досягнення в них норм і стандартів економічної етики та соціального партнерства, наявних у цьому союзі, вони повинні досягти відповідності цим вимогам.

6. Матеріальною і соціальною основою інтеграції пострадянських країн у регіональні союзи та світове господарство є інноваційний розвиток їх господарства та його соціальні наслідки. Проведене дослідження впливу сучасної інформаційної революції на господарство України дозволяє зробити висновок, що успіх становлення знаннєємного господарства полягає у наданні стратегії інноваційного розвитку статусу головного національного проекту, відведенні головної ролі у його реалізації державі, відмові від економічної політики, націленої на отримання рентних і квазірентних доходів вузьким прошарком національних еліт та їх спрямуванні на інноваційні господарські програми і створенні умов для зацікавленої участі у творчому господарюванні працівників.

7. Зростаюче науково-технологічне та економічне відставання господарства України від передових економік світу та низький рівень життя населення зумовлюють пошуки джерел його розвитку на засадах ціннісної конкурентоспроможності. Вони полягають у мобілізації духовних, соціокультурних, політичних, етико-моральних засад господарювання в масштабі всього суспільства. Найважливішу роль у цьому процесі повинна відіграти держава шляхом встановлення таких економічних і соціальних відносин, які б не роз'єднували, а об'єднували український народ, забезпечували його консолідацію та соціальне партнерство учасників господарювання.

8. Розрахунок економічної доцільності приватизації, зростання

продуктивності праці та ВВП національної економіки України супроводжується висновком, що її ефективний розвиток і успішна інтеграція у світове господарство можливі лише за умови економічного обґрунтування приватизаційних процесів та залучення до активної участі в господарюванні працівників на основі демократичної соціалізації відносин приватної власності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у монографіях

1. Артеменко А. В. Сутність та значення глобалізаційних процесів у розвитку міжнародного та вітчизняного туризму / А. В. Артеменко // Проблеми розвитку туристичного бізнесу : монографія / за заг. ред. Г. П. Скляра, В. Г. Шкарупи. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – Розд. 1 (п. 1.1). – С. 7–26.

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано об'єктивність інтеграції туристичної галузі України у міжнародний туристичний бізнес.

2. Артеменко А. В. Ценностно-рациональные мегатренды постсоциалистического хозяйствования и глобальная «мир-экономика» в западноевропейских и американских исследованиях / А. В. Артеменко // Мегатренды развития глобальной экономической системы: ведущие факторы, фреймы и детерминанты инновационных сдвигов : монография / М-во образования и науки Украины; [О. Б. Чернега и др.]. – Донецк : ТОВ «Східний дім», 2014. – Разд. 6. – С. 86–102.

Особистий внесок здобувача: систематизовано теоретичні висновки та концепції дослідження глобального та постсоціалістичного господарства західноєвропейськими та північноамериканськими вченими.

3. Артеменко А. В. Перспективы евразийской «периферии» в созидании современной модели «мир-экономики» / А. В. Артеменко // Евразийская интеграция: геостратегический аспект / под ред. Ю. М. Осипова, А. Ю. Архипова, Е. С. Зотовой. – Москва ; Ростов-на-Дону : Вузовская книга, 2014. С. 421–425.

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано наслідки інтеграції пострадянських країн у економічні союзи, які засновують свою діяльність на раціональних та ціннісних засадах господарювання та економічних відносин.

Публікації у наукових виданнях іноземних держав або у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

4. Artemenko A. V. The Influence of Modern Informational Revolution on the Development of Value-Rational Megatrends in Post-Socialistic Economy / A. V. Artemenko // Економіка розвитку. – 2014. – № 1 (69). – С. 63–67.

Публікації у провідних наукових фахових виданнях України

5. Артеменко А. В. «Правові та ментальні засади економічної соціалізації громадян в умовах трансформаційної економіки / А. В. Артеменко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2012. – № 1 (52). – С. 82–89.

6. Артеменко А. В. «Китайские мегатренды»: ценностно-рациональное

обобщение опыта переходной экономики для Украины и всего мира / А. В. Артеменко // Социальная экономика. – 2012. – № 4. – С. 82–103.

7. Артеменко А. В. Теоретико-методологическое обоснование ценностно-рациональных мегатрендов постсоциалистического хозяйства / А. В. Артеменко // Социальная экономика. – 2013. – № 2–3. – С. 27–49.

8. Артеменко А. В. Теоретичне обґрунтування ринкових і планових засад господарювання у постсоціалістичних економіках / А. В. Артеменко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 2(68). – С. 111–118.

9. Артеменко А. В. Экономическая этика и социальное партнерство в новейших стратегиях постсоветского хозяйства / А. В. Артеменко // Социальная экономика. – 2013. – № 4. – С. 41–69.

10. Артеменко А. В. Постсоціалістичне господарювання: загальне та особливе у приватизації власності у пострадянських країнах / А. В. Артеменко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір (збірник наукових праць) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол. : відп. ред. В. С. Кравців. – Львів, 2014. – Вип. 1 (105). – С. 114–122.

11. Артеменко А. В. Экономическое образование – ценностная составляющая постсоциалистического хозяйствования / А. В. Артеменко // Социальная экономика. – 2014. – № 1–2. – С. 17–22.

12. Артеменко А. В. Ціннісно-раціональні мегатренди глобального господарства та їх реалізація в інтеграційних процесах (на прикладі пострадянських країн) / А. В. Артеменко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 2 (64), 3 (65). – С. 23–31, 73–80.

13. Артеменко А. В. Глобалізаційні виміри економіки України та перспективи її інтеграції до світового господарства на засадах ціннісної конкурентоспроможності / А. В. Артеменко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 5–6 (76–77). – С. 18–29.

Публікації в інших виданнях

14. Артеменко А. В. Глобалізаційні протиріччя та шляхи їх вирішення для України / А. В. Артеменко // Фінансова безпека та економічне зростання: домогосподарство, підприємство, регіон, держава : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., (Полтава, 6–7 жовт. 2011 р.) / відп. ред. О. В. Чернявська. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – С. 141–142.

15. Артеменко А. В. У пошуках прогресивних парадигм економічного розвитку в епоху глобалізації / А. В. Артеменко // Міжнародний кооперативний рух: генезис та тенденції сучасного розвитку : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 16–17 лют. 2012 р. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – С. 327–330.

16. Артеменко А. В. Про теорію світо-системного аналізу мегатрендів господарського розвитку країн з перехідною економікою / А. В. Артеменко // Таврійський економічний журнал – 2012. – № 7. – С. 25–28. За матеріалами Міжнар. наук.-прак. конф. «Глобальні процеси: економічний, соціальний та

екологічний виміри», 5–8 груд. 2012 р., м. Сімферополь–Ялта.

17. Артеменко А. В. «Китайські мегатренди» для України / А. В. Артеменко // Таврійський економічний журнал – 2012. – № 7. – С. 65–68. За матеріалами Міжнар. наук.-прак. конф. «Трансформація національних, регіональних та глобальних моделей розвитку», 19–22 грудня 2012 р., м. Сімферополь–Ялта.

18. Артеменко А. В. Економічна етика: ринкова конкуренція у сучасній філософії і практиці господарства / А. В. Артеменко // Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації : матеріали V Міжнар. наук.-прак. конф., 16–17 трав. 2013 р. – Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. – С. 223–226.

19. Артеменко А. В. Постсоціалістичне господарювання: загальне та особливе у трансформаційному розвитку пострадянських країн / А. В. Артеменко // Трансформація національних моделей економічного розвитку в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., (Київ, 20–22 листоп. 2013 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. у-т, 2013. – С. 29–30.

20. Артеменко А. В. Теоретичні аспекти пострадянської моделі «світ-економіки» / А. В. Артеменко // Національна економіка в умовах глобалізації: тенденції, проблеми та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-прак. інтернет-конф., (Полтава, 26 листопада 2013 р.) / ПолтНТУ ім. Ю. Кондратюка; редкол.: І. Б. Чичкало-Кондрацька (голов. ред.) та ін. : у 2 т. – Полтава : ПолтНТУ, 2013. – Т. 1. – С. 15–16.

21. Артеменко А. В. Особливості ціннісно-раціональної соціалізації економічних відносин власності та соціального партнерства у пострадянському господарюванні / А. В. Артеменко // Стратегія розвитку світової економіки в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., 27–28 грудня 2013 р. / Черкаський держ. технологічний у-т. – Черкаси : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 178–181.

22. Артеменко А. В. Постсоціалістичне господарство України у системі сучасної світо-економіки при переході до ціннісної конкурентоспроможності / А. В. Артеменко // Конкурентні стратегії національного виробника на зовнішніх ринках : збірник наук. пр. за матеріалами Наук.-практ. конф. з між нар. Участю, 2 груд. 2014 р. – Харків : Точка, 2015. – С. 20–33.

АНОТАЦІЯ

Артеменко А. В. Ціннісно-раціональні мегатренди глобального господарства та їх реалізація в інтеграційних процесах (на прикладі пострадянських країн). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2015.

У роботі досліджено ціннісно-раціональні мегатренди розвитку глобального господарства, їх вплив на економічні трансформації у пострадянських країнах та інтеграцію національних економік у регіональні економічні союзи та світогосподарські процеси. В дисертації зроблено висновки про глобалізаційну та внутрішню детермінованість постсоціалістичних економічних трансформацій та,

що їх здійснення є об'єктивною умовою інтеграції національних економік пострадянських країн у світове господарство.

Виокремлення у постсоціалістичних трансформаціях головних мегатрендів глобального господарства – приватизації державної власності та становлення приватновласницьких відносин, ринкової конкуренції, економічної етики, соціального партнерства, інноваційного розвитку та ціннісної конкурентоспроможності національного господарства – дозволило обґрунтувати висновок про те, що реалізація раціональних і ціннісних засад цих мегатрендів у пострадянському господарюванні є об'єктивною закономірністю їх успішної інтеграції у світогосподарські процеси.

Ключові слова: світове господарство, глобалізація, ціннісно-раціональні мегатренди, інтеграція, приватизація, економічна етика, соціальне партнерство, інноваційний розвиток.

АННОТАЦІЯ

Артеменко А. В. Ценностно-рациональные мегатренды глобального хозяйствования и их реализация в интеграционных процессах (на примере постсоветских стран). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина Министерства науки и образования Украины, Харьков, 2015.

В работе исследованы ценностно-рациональные мегатренды мирового хозяйства, их влияние на экономические трансформации в постсоветских странах и интеграцию национальных экономик в мирохозяйственные процессы.

В основе теоретической концепции исследования автором положены принципы постнеклассической методологии и научное понятие «ценностно-рациональный мегатренд глобального (мирового) хозяйства», что позволило актуализировать роль и значение в интеграционных процессах постсоветских стран ценностных оснований хозяйствования и обосновать неизбежность их идентичности с мировыми ценностями экономической деятельности.

В диссертации обоснованы выводы о глобализационной и внутренней детерминированности постсоциалистических экономических трансформаций, а также о том, что их осуществление является объективным условием интеграции национальных экономик постсоветских стран в мировое хозяйство. Выделение в постсоциалистических трансформациях главных мегатрендов глобального хозяйства – становления частнособственнических отношений, рыночной конкуренции, экономической этики, социального партнерства, инновационного развития и ценностной конкурентоспособности, позволило обосновать вывод, что реализация рациональных и ценностных оснований этих мегатрендов в постсоветском хозяйстве является объективной закономерностью их успешной интеграции в мирохозяйственные процессы.

Особая роль в преодолении возрастающего научно-технологического отставания постсоциалистических стран и достижения в них высокого уровня жизни населения принадлежит реализации стратегий инновационного развития

хозяйства и приобретении им ценностной конкурентоспособности. В диссертации обосновываются выводы, что решение этих задач возможно лишь при условии радикального повышения значимости ценностных оснований хозяйствования, заложенных в духовных и социокультурных качествах его участников. Возрастающее значение в реализации этих процессов принадлежит государству, политика которого должна способствовать становлению таких экономических и социальных отношений, которые способствовали бы массовому развитию социального партнерства и консолидации общества как важнейших предпосылок эффективного экономического развития и повышения роли национальных экономик в мировом разделении труда.

Ключевые слова: мировое хозяйство, глобализация, ценностно-рациональные мегатренды, интеграция, приватизация, экономическая этика, социальное партнерство, инновационное развитие.

ABSTRACT

Artemenko A. V. Value-Rational Megatrends of Global Economy and Its Implementation Into Integration Processes (through the example of post-Soviet countries) – Manuscript.

The dissertation for awarding a scientific degree of the «candidate of science» in economics, specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – V. N. Karazin Kharkiv National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The thesis is devoted to the investigation of value-rational megatrends of global economic development and its influence on economic transformations in post-Soviet countries as well as integration of national economies into regional economic unions and global economic processes. It has been concluded that implementation of post-socialist economic transformations is globally and internally determined, and is an objective condition for post-Soviet national economies integration into the world economy.

Selection of major megatrends of the global economy in the post-socialist transformations such as privatization of state property and development of privately owned relations, market competition, economic ethics, social partnership, innovation development, and value competitiveness of national economy, let us justify the conclusion that implementation of the principles of these megatrends in the post-Soviet economies is an objective regularity of their successful integration into global economic processes.

Keywords: world economy, globalization, value-rational megatrends, integration, privatization, economic ethics, social partnership, innovation development.